

Het Wel en Wee van Drs. P

Onder redactie van Jaap Bakker

Het Wel en Wee van

Drs.

**Het nieuwste
Drs. P Jaar- en
Bewaarboek**

Onder
auspiciën van
Het Heen- en
Weerschap

Noblesse Uitgevers
Nieuw-Vennep 2021

Inhoud

- 6 Ten geleide **Vic van de Reijt**
- 7 Biografieverzen **Drs. P**
- 12 'Een andere levenswijze' / De weg omhoog van Drs. P, Geo Staad en Neef Hendrik (1962–1966) **Michèl de Jong**
- 36 'Liedjes waarbij stem geen voorwaarde is, zing ik zelf' / De Drs. P-televisieshows van Ruud Keers **Richard Groothuizen**
- 42 'Het is altijd prettig wreedheid op een wat luchtige manier tentoon te spreiden' **Bibeb**
- 54 Nu even serieus **Jaap Bakker**
- 60 *Lust am Unsinn* bij Drs. P **Wim Daniëls**
- 64 De gedeelde observatie van het menselijk onvermogen tot verstandig handelen / Jaap van den Born over zijn vriendschap met Heinz Polzer **Jaap Bakker**
- 73 Drs. P en *De Tweede Ronde* **Paul Ilegems**
- 77 'Eigenlijk ben ik een begaafde dilettaant' / Drs. P vertelt over zijn vak **Aureel De Muynck**
- 84 Heinz & Mick **Ivo de Wijs**
- 86 Drie cola in Hotel Pulitzer / Drs. P als tieneridool **Lorenzo Vandekerckhove**
- 94 Vriendschap met Heinz in zes episodes **Jan De Smet**
- 98 De Erasmus in een koektrommel / Heinz Polzers topstukken onder de hamer **Jelle L.S. Pijpers**
- 107 De Middeleeuwen in de lachspiegel van Drs. P **Erwin Mantingh**
- 119 Een soort van drone met camera / Een singer-songwriter over Drs. P **Lucky Fonz III**
- 125 Dr. h.c. P / Hoe Heinz Polzer geen eredoctoraat kreeg **Michèl de Jong**
- 132 In de schaduw van de oude bard **Ringo Maurer**
- 144 'Een verdienstelijke verduitsing' **Friedrich Hlawatsch**
- 152 Haren kammen **Dafne Holtland**
- 155 Leest allen mee met *Buigt Allen Mee Voor Drs. P* **Erik van Muiswinkel**
- 167 Drs. P revisité / Sporen van P in het archief van de BRT **Brecht Declercq**
- 171 Proviand voor microfoon en televisiecamera / Drs. P in de collectie van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid **Jop Euwijk**
- 177 De zonen van Drs. P **Patrick van den Hanenberg**
- 192 *De Troostvogel*: een kinderboek van Drs. P **Ivo de Wijs**
- 195 Teksten cd *Welluidend wel en wee van Drs. P* **Drs. P**
- 209 De Drs. P Trofee / Het juryrapport / Laudatio door Ivo de Wijs
- 214 Goedgekeurd door Het Heen- en Weerschap

Kaders

- 34 Allitererende advertentietekst (The P-files 1) **Michèl de Jong**
- 63 Zeeuws Heinzje (The P-files 2) **Michèl de Jong**
- 93 P félicité (The P-files 3) **Michèl de Jong**
- 105 Zeven didactische versjes **Drs. P**
- 124 Een Teleac-cursus met Drs. P **Richard Groothuizen**
- 170 Le musicien **Drs. P**
- 212 From Tokyo with love (The P-files 4) **Michèl de Jong**

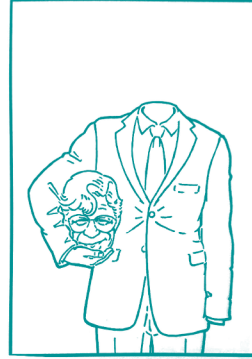
Ten Geleide

Lees dit met huivering...
Hier spreekt een rotvirus:
'Weet u, hoevelen
Ik om heb gebracht?

Ja, ik ben kwalijk en
Onappetijkelijk!
Had u van mij
Soms iets anders verwacht?'

Drs. P schreef zelden over de actualiteit. Bovenstaand ollekebolleke schreef hij al meer dan twintig jaar geleden voor de Eeuwserie van het *Algemeen Dagblad*, en het onderwerp was niet het Covid-19-virus, zoals u even dacht, maar de nog veel dodelijkere Spaanse griep uit 1918.

Het Wel en Wee van Drs. P is de opvolger van *Het Drs. P Jaar- en Bewaarboek* uit 2018 en *Leve onze goede Czaar! Het nieuwe Drs. P Jaar- en Bewaarboek*, waarmee Het Heen- en Weerschap in 2019 de honderdste verjaardag van Heinz Polzer vierde. In het coronajaar 2020 maakten we noodgedwongen een pas op de plaats, al zorgden P-biograaf Michèl de Jong en redacteur Jaap Bakker nog wel voor twee bibliothele hoogtepunten in het oeuvre: een vervolmaakte, uitgebreide editie van *Zeslettergrepigheid. De beste ollekebollekes van Drs. P* en 'De doos van De Roos', *Ik ben benieuwd te lezen wat ik schrijf. 60 nieuwe versvormen uit het atelier van Drs. P* – schitterend vormgegeven en geïllustreerd door Joost Veerkamp. Dit laatste boek was helaas

bij verschijnen al uitverkocht, de 175 exemplaren vonden hun weg in de gretige handen van de leden van de Stichting De Roos.

Ter vertroosting is hier het nieuwste Jaar- en Bewaarboek, met bijdragen van befaamde

P-ologen en P-ofielen. Onder veel meer leest u een uitgebreid interview met Drs. P-geestverwant en -verzamelaar Jaap van den Born; er is een drietal beschouwingen over het tv-werk van Drs. P; er zijn verhelderende en zeer leesbare beschouwingen over zijn poëzie. Herinneringen aan Heinz Polzer worden genoteerd door oude vrienden Ivo de Wijs en Jan De Smet, maar ook door zijn laatste vrienden, onder wie de jeugdige Ringo Maurer en Dafne Holtland. En natuurlijk licht biograaf Michèl de Jong opnieuw tipjes van de sluier op uit de op handen zijnde biografie. Hij is ook verantwoordelijk voor de reeks met biografische ollekebollekes van Drs. P, eerder al opgenomen in de nieuwe editie van *Zeslettergrepigheid*, maar hier de ideale introductie tot het universum van de Zwitsers-Nederlandse taalkunstenaar.

Vic van de Reijt

Voorzitter van Het Heen- en Weerschap

Biografieverzen

Dit hoofdstuk is overgenomen uit de nieuwe editie van *Zeslettergrepigheid*. De beste ollekebollekes van Drs. P, samengesteld door Michèl de Jong (Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam, 2020).

1919: Geboorte Heinz Hermann Polzer in Thun (Zwitserland)

Negentiennegentien
Was mijn geboortejaar
Eerst nog die oorlog
En toen kreeg men mij

Iedereen zei na het
Allesverwoestende
Krijgstumult:
'Dat kan er ook nog wel bij'

1922: Emigratie naar Nederland

Wat is mijn vaderland?
Waar ik geboren ben?
Stel, ik had ouders
Uit China gehad

Dan zat ik nu met een
Loyaliteitsprobleem –
Strikt onoplosbaar
Dat was nogal wat

1925–1939: Schooljaren

Ballen als sportobject:
Uiterst uiteenlopend
Mij heeft biljarten
Destijds nooit verveeld

Maar het ontbreekt me aan
Basketballmindedness
(Wel als scholier
Heb ik hockey gespeeld)

1939: Aankomst in Rotterdam
als student bedrijfseconomie

Gouden herinnering:
Corpslid in Rotterdam
Sociëteit Hermes
Dat was onze kroeg

Ach, dit klinkt alles wat
Onwetenschappelijk –
Studie voltooiën
Was kundig genoeg

Heerlijk, student te zijn!
Sociëteit, 's avonds:
Drankje, gekeuvel
Rondom je gedruis

Later de iet of wat
Onevenwichtige
Tocht door de straten
Dan kwam je weer thuis

Leerrijk, student te zijn!
In de collegezaal
Bracht een hoogleraar
Je wetenschap bij

Dankzij 't bedrijvige
Repetitorenendom
Was je verlost
Van de opschrijverij

1940: Duitse inval in Nederland

Veertigerjarenbeeld:
Duitsers in Nederland
Zij waren blijkbaar
Reislustig gezind

Schepten behagen in
Grenzüberschreitungen
(Meestentijds
Opgejut door het bewind)

1941: Detentie van de tweedejaarsstudent
Polzer in Scheveningen naar aanleiding
van een satirische tekst over 'Dolf en Ben'

Eenzame opsluiting
Voeding en onderdak
Rookwaren, vulpen
En plenty papier

Nimmer bezoek en geen
Correspondentiedwang
Rustig alleen zijn
Dat is een plezier

1943–1945: Militaire dienst in Zwitserland

Legerdienst Zwitserland
Einden marcheren dus
Nee, dat ging niet
In een vloek en een zucht

Maar de omgeving was
Alpenlandschappelijk
Dus veel natuurschoon
En zuivere lucht

1945: Als Rode Kruisvrijwilliger, vertaler en
pianist voor de geallieerden in Parijs

Nachtelijk marktbezoek
Ook even uitblazen
Bij een kop uiensoep
Voor een paar *balles*¹

Sfeer en tumult en de
Volaromatische
Lucht van de afdeling Vis
In Les Halles

1945: Bevrijding

Overmacht, dwangrégime
Jaren bezettingsleed
Als het voorbij is
Betuigen ze spijt

Maar hier is sprake van
Niewiedergutmachung
Want er zijn wonden
Die raakt men niet kwijt

1950: *Voltooiing studie*

Economie, ach ja...
Lastige wetenschap
Zelf ben ik ooit
Daarin afgestudeerd

Dankzij mijn thans nogal
Deëscalerende
Schranderheid werd ik
Weledelgeleerd

In Rotterdam destijds:
Economiestudent
Maakte het af
Werd belangrijk? Nou nee...

Hij bracht het nimmer tot
Doctorandissimus
Blijft zich behelpen
Met hoofdletter P

1954–1959: *Copywriter voor een
reclamebureau in Indonesië*

Prachtige tropentijd!
Dienstverband/privacy
Geen te bemoeiziek volk
Ooit om mij heen

Er was geen sprake van
Communicatienood
Eenzaam? Dat nooit
Wel voldoende alleen

Hagelwit overhemd
Broek zelfde kleur, meestal
Vroeger, op Java
Was dat mijn tenue

leder, van planter tot
Huishoudgedienstige
Vond mij
Een net gekleed individu

1959–1962: *Wereldreizen*

Rondom de Evenaar
Uitgestrekt fabelrijk
Waar het ondenkbare
Nog kan bestaan

Heerlijk gebied voor een
Tropenbestendige
Tevens reislustige
Europeaan

Niet dat gezapige
Trek naar de uithoeken
Waar erotiek
Avontuurlijk zijn kan

Denk eens bijvoorbeeld aan
Coïtuswillige
Lustoorden – Thailand
Cambodja, Japan...

1964: *Doorbraak als zanger, auteur
en plezierdichter*

Aanspraak? Gezelligheid?
Geenszins noodzakelijk!
Als ik alleen ben
Verveel ik me nooit

Potlood, papier – dan een
Uitwerkenswaardige
Inval, waarna dus
Een tekst zich ontplooit

Dichter? Dat ben ik niet
 Versificator, ja
 (Klinkt onpoëtisch
 Maar wel competent)

Ach, eens oreerde een
 Literatuurbakker:
 "t Gaat niet zozeer om de vorm
 Als de vent'

Dikwijls verwijt men mij:
 'Moet dat nu echt, mijnheer?
 Gruwelgedichtjes –
 Wat ziet u daar in?'

*Zij was een snoezige
 Iedereenminnende
 Sprookjesprinses
 Is dat meer naar uw zin?*

1973: Drs. P *playbackt* zijn hit 'Veerpont'
 in Op Losse Groeven

Trostelijk, trostelijk²
 Ivo de Wijsvinger
 Moraliseert nu wel
 Over fatsoen

Maar als hij zelf in het
 Hitlijstgevoelige
 Raderwerk vastraakte
 Wat zou hij doen?

2008: *Invoering algeheel rookverbod
 in de horeca*

2008, zomer
 Dierbaar oud buurtcafé
 Zonder tabaksrook
 (Dat mag nu niet meer)

Daar zit een zwijgende
 Melancholiekeling
 Bij een kop koffie
 Hij denkt aan weleer

Houdt u van noodseinen?
 ROKEN IS DODELIJK
 Klinkt apodictisch –
 Is niet volstrekt waar

Jarenlang wacht ik op
 Onlevensvatbaarheid
 Toch rook ik reeds
 Vijfzeventig jaar

2009: *Verschijsing* Zeslettergeregigheid

Dank voor uw komst, vrienden!
 Dit is een hoogtijdag
 Mieke en ik³
 Zijn tevreden, voorwaar

Goochelaars? Dansmeisjes?
 Amusementsmuziek?
 Nergens voor nodig:
 Wij hebben elkaar!

2009: *De Zwitserse tennisser
 Roger Federer wint Wimbledon*

Wie is onsterfelijk?
 Hij, Roger Federer
 Die – tot mijn spijt –
 Ik persoonlijk niet ken

Maar ondanks dat is het
 Allerbevredigendst
 Dat ik aanwijsbaar
 Zijn landgenoot ben

2012: 93ste verjaardag

Polzer (Heinz Hermann, ja)
Is drieënnegentig
Wie, die de rest
Van zijn leven voorziet?

Viert deze grijsaard in
Tweeduizendnegentien
Nog zijn verjaardag?
Nee, hopelijk niet

2012–2015: Herfsttij van een doctorandus

Luisterrijk tijdverdrijf!
Ollekebollekes!
Eens rolden die me, ach
Vlot van de pen

Nu is het troostrijk en
Allerbemoedigendst
Dat ik nog niet
Inspiratieloos ben

Alzheimer, alzheimer...
Vrolijke dans, wellicht?
Kan het likeur zijn
Van Oostenrijks fruit?

Neen, het is enkel een
Degeneratiekwaal
Niet te genezen
Dus kijk maar vast uit

Hersenen heb ik wel
Maar niet zo vlijtig meer
Denk ik om dit
Dan vergeet ik weer dat

Ouderdom – ach – komt met
Luciditeitsverlies
Waar mijn geheugen was
Vind ik een gat

2015: Overlijden

Even uw aandacht graag!
Korte berichtgeving:
Ondergenoemde
Is niet meer in beeld

Wat hier (behalve voor
Onbelangstellenden)
Hartelijk groetend
Wordt medegedeeld

- 1 Balles: argot (Bargoens-Frans) voor francs. In Les Halles (1ste Arrondissement) was eeuwenlang de Parijse versmarkt gevestigd, tot deze in 1970 naar buiten de stad werd verplaatst.
- 2 Weerwoord op een spottend ollekebolleke van Ivo de Wijs (*God zal me liefhebben / Ons doctorandusje / Steeds met twee benen / Zo vast op de grond // Schippert nu rond in de / Amusementsmuziek / Wordt vanaf heden / Verhandeld per pont*) over het optreden van Drs. P in *Op Volle Toeren* van 26 december 1973. De eerste regel verwijst zowel naar de omroep die het betreffende programma uitzond als naar het titelnummer (*Kostelijk kostelijk*) van een eerder dat jaar verschenen lp van het Kabaret Ivo de Wijs.
- 3 Mieke: roepnaam van Marie Johanna Burgers (1929–2016), bijna vijftig jaar de wettige echtgenote van Heinz Polzer, van 24 augustus 1965 tot aan zijn dood.

‘Een andere levenswijze’

De weg omhoog van Drs. P, Geo Staad en Neef Hendrik (1962–1966)

Door **Michèl de Jong**

Het is allemaal een beetje buiten mij om gegaan, zoals ik van lieverlee in het vak terecht kwam. Maar wel van harte.

Drs. P in 1992¹

De definitieve terugkeer van Heinz Polzer naar Nederland had een droevige aanleiding. In de zomer van 1962 kreeg hij in zijn flat in Hillbrow, Johannesburg, een telegram met de mededeling dat zijn 76-jarige moeder een ernstig ongeluk had gehad – naar verluidt werd ze al lezend op straat aangereden door een motor – en in kritieke toestand in het ziekenhuis lag. Op 20 juli meldde Heinz zich af bij het Zwitserse consulaat en nam hij het vliegtuig naar zijn moederland, waar hij net op tijd aankwam om in het Arnhemse Diaconessenhuis afscheid te nemen.² Na de crematie van Lili Schaank-van Kol in Driehuis-Westerveld nam Heinz het besluit niet meer terug te gaan naar Zuid-Afrika.

Aldus maakte Heinz op 43-jarige leeftijd een nieuwe start in het land waar hij – op twee korte bezoeken na – ruim acht jaar niet was geweest. In latere interviews afficheerde hij zich nogal eens als een man die nooit geldzorgen had gekend, maar de realiteit was dat hij nagenoeg berooid in Holland aankwam. Hoewel hij als *copy manager* en later *account executive* bij het reclamefiliaal van Unilever in Jakarta zich verzekerd had geweten van een riant salaris en hij zelden op pad ging zonder het instructieve standaardwerk *How to travel without being rich*³, was zijn vermogen bijna schoon opgegaan aan de vele reizen die hij in de voorgaande jaren had gemaakt. Alleen met fikse leningen van zijn ouders had hij de afgelopen periode het hoofd boven water weten te houden.

Naast de schrijnende woningnood en het feit dat Heinz nog slechts op een visum op Nederlandse bodem verbleef was het vermoedelijk dus vooral zuinigheid die hem ertoe bracht voorlopig bij zijn stiefvader aan de Velpse De Ruyterlaan in te trekken. Voor voeding en vertier deed hij een veelvuldig beroep op zijn vrienden- en kennissenkring, onder wie de voormalige personeelsdirecteur van de Rotterdamse Bijenkorf die hem ooit als sinterklaasdicter in dienst had genomen.

Familiefoto, eind 1960. V.l.n.r. moeder Lili Schaank-van Kol, broer Uli Polzer, stiefvader Everhard Schaank, Heinz Polzer.

Diens zoon herinnert zich hoe zijn vader aan het eind van de middag naar huis belde met de mededeling dat Polzer ‘even een borrel’ mee kwam drinken, en bezwoer dat hij niet zou blijven eten. ‘Dat gebeurde dan toch altijd. Op den duur zette mijn moeder na zo’n aankondiging gewoon een bord extra op tafel’. Heinz’ aanwezigheid was steevast een belevenis voor het hele gezin: ‘Hij formuleerde als ideaal om met een Filipijnse getrouwd te zijn en in Mexico te wonen, of met een Mexicaanse op de Filipijnen. Die uitspraak heeft zich destijds wel in mijn puberbrein genesteld’.⁴

‘Heinz wist heel goed dat hij zijn bezoek van harte waard was, want je had altijd plezier met hem’, beaamt Annelies van Woerden-Mandemaker, weduwe van Heinz’ ‘corpszoon’ George van Woerden, bij wie hij eveneens regelmatig te gast was; ‘Hij vroeg aan de telefoon alleen maar: “Hebben jullie al gegeten?”, en dan kwam-ie’. Een enkele keer leidde de vanzelfsprekendheid waarmee Heinz zich dit soort onverwachte bezoeken – meestal inclusief avondmaal en nachtlogies – liet aanleunen tot irritatie. ‘Op een avond kwam hij heel laat binnen, en het eerste wat hij zei was: “Ik zou wel een gebakken eitje lusten”’, vertelt Annelies. ‘Dat ging mij écht te ver, en toen heb ik hem duidelijk gezegd dat hij niet álles kon maken’. Vele jaren later zou Heinz nog op dit incident terugkomen middels een ansichtkaart van een spiegelei, met op de achterkant een gekscherend versje. ‘Dat voorval was duidelijk blijven zitten bij hem; ik had hem iets geweigerd, en dat was hij niet gewend. Maar je vergaf hem alles omdat hij zulk leuk gezelschap was’.⁵

Op visite bij de Van Woerdens en andere vrienden had Heinz weleens de 33 1/3 toerenplaat laten horen die hij in september 1957 bij de NBC-studio’s in New York had opgenomen, met klassiekers als ‘De commensaal’ en ‘De zusters Karamazov’. Maar verder toonde hij

in die eerste periode na zijn terugkeer uit den vreemde nog geen ambitie om in bredere kring met zijn nummers voor de dag te komen. Sterker nog, de eerste zaadjes voor zijn latere bekendheid werden vrijwel geheel buiten hem om door anderen gezaaid. Zo was het zijn corpsgenoot en voormalig reclamecollega Pim Zalsman die, inmiddels hoog in de boom bij Philips Phonografische Industrie, direct na het horen van het voornoemde plaatje het initiatief had genomen voor een Polzer-EP ter gelegenheid van het negende lustrum van het Rotterdamsch Studenten Corps. Hij had ervoor gezorgd dat Heinz de zeven nummers kon inzingen bij de studio van Philips in Baarn vóór hij begin oktober 1957 weer naar Jakarta zou vliegen.

De zanger zelf was er dan ook niet bij geweest toen *Heinz Polzer zingt uit Het Zangboekje voor Bijzienden* (door een kindervriend) in november 1958 werd verspreid onder 400 reünisten en bevriende relaties. Evenmin had hij zicht – of invloed – op wie er vervolgens met zijn nummers aan de haal ging. Jaap van de Merwe, tekstdichter en beginnend

Het EP'tje dat in 1958 werd geperst voor reünisten en relaties van het Rotterdamsch Studenten Corps.

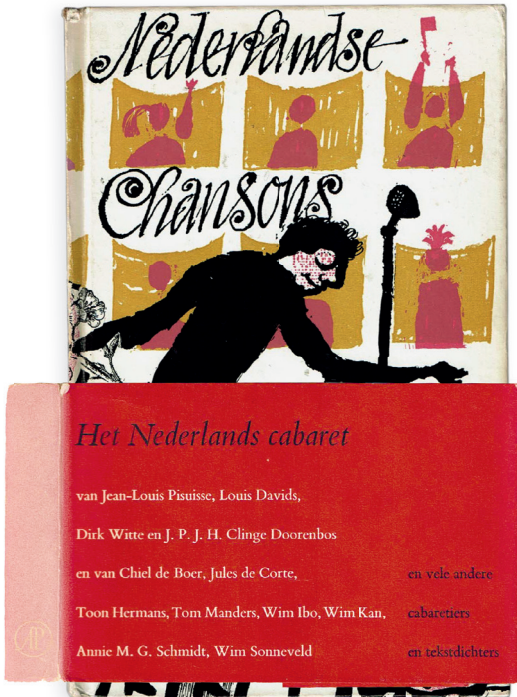
solocabaretier, wist de hand te leggen op het lustrumplaatje en nam de tekst van ‘De commensaal’ onder de titel ‘Er ligt een juffrouw in het trapportaal’ op in zijn bloemlezing *Nederlandse chansons*, die in juli 1960 uitkwam. In de begeleidende tekst werd ‘Dr. Heinz Poltzer’ [sic] geïntroduceerd als ‘econoom van Zwitserse geboorte’ die ‘sinds jaren bepaalde belangen van een Nederlands industrieel concern’ behartigt en onder vrienden bekendstaat ‘als dichter-zanger-pianist uit liefhebberij’:

Nederland kent hem nauwelijks, buiten de kring van zijn Unilevercollega’s of van het Rotterdamsch Studenten Corps, dat bij een lustrum enige tijd geleden in zeer beperkte oplaag een grammofoonplaatje met een aantal Poltzer-tjes heeft uitgebracht. Toch wel zonde, die onbekendheid...⁶

Deze eerste keer dat een liedtekst van Heinz aan het grote publiek werd gepresenteerd hielp nauwelijks om de door Van de Merwe betreunde obscuriteit te doorbreken.⁷ Desalniettemin bleef Van de Merwe zijn enthousiasme voor de onbekende zanger met zijn curieuze kraakstem ‘die zulke gekke cabaretliedjes schreef’ uitventen⁸. Hij zocht Heinz persoonlijk op, en vroeg of hij het nummer ‘Ernestine’ mocht gebruiken voor een door hem geregisseerd kleinkunstgroepje, het Braassemer Studenten Cabaret. Volgens een recensent van het *Algemeen Handelsblad* behoorde ‘Hare naam was Mandoline’ [sic] tot de ‘sterkere songs’.⁹

Het zou goed kunnen dat de bemoeienis van Jaap van de Merwe, die een lied van hem had geboekstaafd te midden van het werk van kleinkunstpioniers als Pisuisse en Speenhoff, naast dat van gearriveerde tijdgenoten als Eli Asser, Jules de Corte en Annie M.G. Schmidt, Heinz tot het besef bracht dat zijn nummers ook buiten de sociëteitsmuren bestaansrecht hadden. Hoe dan ook deed hij in het voorjaar van 1963 voor het eerst zelf een voorzichtige stap op weg naar een groter publiek. Hij zond de tekst van ‘De commensaal’ naar het VPRO-programma *Mens durf te leven*, de maandelijkse cabaretkroniek van Wim Ibo.

Op vrijdagavond 1 maart introduceerden Wim Ibo en Merel Laseur het lied van de ‘doctorandus in de economie uit Velp’ glunderend als ‘eindelijk een écht leuke tekst’ tussen alle inzendingen van auteurs die niet schenen te beseffen ‘dat ook het schrijven van een doodgewoon cabaretliedje een kunst is, en dat het iets te maken heeft met vakmanschap’. Vervolgens zong Leen Jongewaard voor het oog van de natie – ruim een derde van de huishoudens bezat intussen een televisietoestel en er was maar één net – het nummer over dode juffrouwen in het trapportaal, dat voor de gelegenheid was omgedoopt tot ‘Huisproblemen’.¹⁰ Afgaande op

Omslag en buikbandje van de bloemlezing *Nederlandse chansons*.

het commentaar dat Heinz vele jaren later aan diens biograaf gaf was hij uiterst tevreden over de vertolking van Jongewaard, die enkele dagen na de uitzending in *Het Parool* vertelde dat hij het lied ‘zo droog mogelijk’ had gedaan, ‘want ik wilde echt de tekst zoveel mogelijk voor zichzelf laten spreken’.¹¹ De auteur zal het met instemming hebben gelezen.

Het lustrumplaatje was onder corpsvrienden in trek, amateurgroepjes pikten zijn werk op, en één van Heinz’ nummers was zowel in een bloemlezing beland als op televisie uitgevoerd door één van Nederlands populairste acteurs van dat moment. Eervol en bemoeidigend, maar financieel legde het nog weinig gewicht in de schaal. Na driekwart jaar zwierigbeschaafd nietsdoen zag Heinz zich dan ook gedwongen toch weer een werkkring te zoeken. Ergens in de late lente van 1963 solliciteerde hij bij het Amsterdamse reclamebureau De la Mar, waar hij werd aangenomen als copywriter.¹² In augustus kreeg Heinz een voorlopige verblijfsvergunning, en weer een maand later betrok hij een bovenetage aan de Brederodestraat in Oud-West.

Heinz’ rentree in de reclamewereld liep uit op een ontgoocheling. Waar hij zich in Indonesië had kunnen vermeien in welhaast negentiende-eeuwse advertentieromantiek met zowel lyrische als ludieke *soft selling* campagnes voor zeep, boter en tandpasta, werd hij bij De la Mar naar eigen zeggen geconfronteerd met ‘de banaliteit en de bureaucratie die de reclame hier kenmerkten’.¹³

Hozeer Heinz losgezongen was geraakt van de Nederlandse adverteerdersmores bleek toen hij door Polygoon Profilti-regisseur en oud-RSC’er Nol Bollongino werd aangezocht als scriptschrijver voor de nieuwe bioscoopspots van het sigarettenmerk Golden Fiction. Heinz was enthousiast aan de slag gegaan, maar een eerste blik op diens script boorde de hooggespannen verwachtingen bij de

Michèl de Jong (1984) is archeoloog en freelance onderzoeker en tekstschrijver. Hij was bevriend met Drs. P, met wie hij de bundel *Kijkvoer & leesgenot* schreef. Hij is (mede-) samensteller van de bloemlezingen *Jongste ontdekkingen* en de nieuwe editie van *Zeslettergrepigheid*. Michèl werkt aan de biografie van Heinz Polzer.

opdrachtgevers dadelijk de grond in. ‘Ik zal het gangbare drieletterwoord niet gebruiken’, zei Bollongino later, ‘maar het was echt he-le-maal niks. Je moet in zo’n commercial van hooguit 30

seconden heel erg *to the point* zijn, en dat bleek Heinz totaal niet te kunnen. Zijn ideeën waren veel te gecompliceerd. Gekunsteld – dat is het woord’.¹⁴

Terwijl Heinz met milde maar allengs groeiende tegenzin zijn dagelijkse gang maakte naar het kantoor op de Nieuwezijds Voorburgwal, bleek het RSC- en Lintas-netwerk toch weer een prettige verrassing voor hem in petto te hebben. Willem Duys, die hij vóór zijn vertrek naar Jakarta nog enige maanden als copywriter in Schiedam had meegemaakt en die een paar jaar later door hun beider collega Pim Zalsman bij Philips was binnengehaald als pr-medewerker, draaide een selectie nummers van de lustrum-EP in zijn veelbeluisterde *Muziek Mozaïek* op Hilversum 1. Heinz was geveleid en belde Duys op: ‘Willem vond dat ik de plaat nog eens opnieuw moest maken, omdat de technische kwaliteit van het lustrumplaatje niet al te best was’.¹⁵

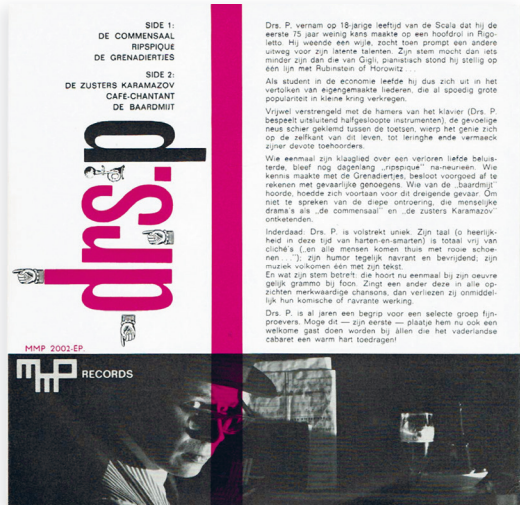
Duys was naast radiopresentator ook directeur van de Commissie Collectieve Grammofoonplaten Campagne, en kende als geen ander de weg in de Nederlandse muzikewereld. Hij bracht Heinz in contact met het onafhankelijke platenlabel Max Mackintosh Productions (MMP) van de Surinaamse zanger en bandleider Max Woiski jr., die bereid bleek om Heinz’ soloplaat te produceren. Heinz was een noviet in de commerciële platenindustrie, maar wist heel goed met welk materiaal hij

wel en niet in het openbaar geassocieerd wilde worden. Reeds in 1953 had hij de al te lollige en scabreuze dan wel godslasterlijke liederen geweerd uit het *Zang- en Leesboekje voor belangstellenden*, zijn eerste bundel liedreksten en gedichten. Maar het schalkse ‘Ik heb mijn eer op Katendrecht verloren’ – oorspronkelijk geschreven voor het Groenentoneel op de melodie van de bekende schlager ‘Ich hab’ mein Herz in Heidelberg verloren’ – had daar nog wél in gestaan. Tien jaar later vond Heinz deze vertelling over een argeloze eerstejaars die in de klauwen van een prostituee belandt echter zodanig beneden zijn stand dat hij het desgevraagd met genoegen en kosteloos afstond aan de Rotterdamse muzikant annex kroegbaas Jaap Valkhoff, die het lied graag op single wilde uitbrengen.¹⁶

Voor het MMP-plaatje werden vijf oude nummers die door Heinz’ zelfopgelegde beugel konden opnieuw ingezongen. De enige recente toevoeging was ‘De baardmijt’, een parodie op de alarmistische reclameboodschappen waarin zijn eigen beroepsgroep grossierde. Hoewel ‘De commensaal’ uiteindelijk de grootste hitpotentie zou blijken te hebben, werd ‘Ripspiqué’ gekozen als titel-

nummer. Het enige dat Heinz’ platendebuut nog in de weg stond, was het ontbreken van een geschikte naam voor op de hoes. Los van het feit dat de zanger gesteld was op zijn privacy, lag zijn nogal hoekige en wel erg Teutoons aandoende naam niet bepaald lekker in het gehoor. Heinz zelf kon in de gauwigheid niets bedenken, waarop Duys – ongetwijfeld geïnspireerd door het parmantige ‘ec. drs.’ op Polzers visitekaartje – zijn legendarisch geworden suggestie deed.

Duys gaf zijn ontdekking een publicitair opkoptje door hem enkele maanden na de verschijning van *Ripspiqué* uit te nodigen in de vierde aflevering van zijn talkshow *Voor de vuist weg*. Na een wat onbeholpen gesprek waarin Heinz een aantal hoogtepunten uit zijn ansichtkaartencollectie vertoonde – ‘Dit is een vroege prentbriefkaart van Winston Churchill, bekend staatsman’ – beende hij op verzoek van de presentator naar de gereedstaande piano in een verre uithoek van het podium. Daar zong hij ‘De commensaal’ tegen een achtergrond van schakelkasten, ladders, rondlopende technici en de rug van een druk met zijn medewerkers overleggende Willem Duys.

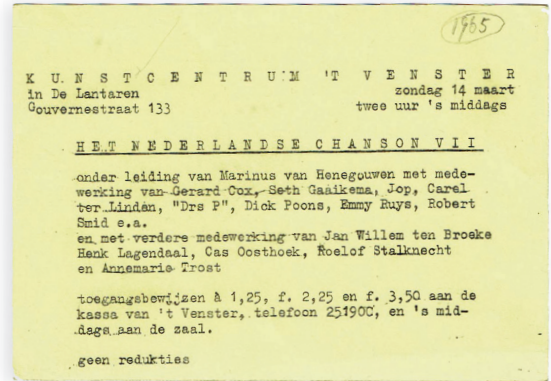

Voor- en achterzijde van de hoes van de EP *Ripspiqué*.

Die schijnbare desinteresse van de presentator was sommige kijkers een doorn in het oog,¹⁷ en ook Heinz zou later met gemengde gevoelens op zijn tv-debuut terugkijken. Waar hij eerder nog zei dat zijn optreden 'fijn' was gegaan,¹⁸ vertelde hij vijftien jaar na dato dat deze kans om zich voor een groot publiek te presenteren op 'niets' was uitgelopen: 'De mensen begrepen me niet'.¹⁹ Dat laatste was te somber gesteld, want de uitzending van 24 januari 1964 bracht wel degelijk het nodige teweeg dat hielp om zijn prille carrière als kleinkunstenaar en tekstdichter naar een hoger plan te tillen. Zo inspireerde 'De commensaal' een groepje examenstudenten van de Filmacademie – onder wie de later wereldberoemd geworden cameraman Jan de Bont – tot het maken van een videoclip *avant la lettre*, met interieurshots van het Oost-Indisch Huis en buitenopnamen in Weesperkarspel.

De vertoning van die korte film in *Voor de vuist weg* van 20 maart 1964 was de aanleiding voor een primeur: in het *Het Parool* verscheen het allereerste interview – inclusief foto – met 'de voor de Nederlandse grammofonplatenverkoper wat mysterieuze' Drs. P. Het artikel lijkt in veel opzichten een blauwdruk voor de vele vraaggesprekken die zouden volgen, met aandacht voor zijn Zwitserse oorsprong, zijn studie in Rotterdam, zijn reizen, zijn ontdekking door Duys, zijn taalgebruik en zijn stem – die naar zijn zeggen 'aan geen enkele eis' voldeed. Tegelijkertijd vond Heinz het in deze periode nog 'buitengewoon gewichtig' om geïnterviewd te worden,²⁰ en had hij als vierenveertigjarige nog niet het ongenaakbare oudeherenimago dat later zo'n dankbaar pantser vormde tegen al te intieme vragen. Onder die omstandigheden kon de journalist van dienst tot een treffende observatie komen over de beginnende artiest:

"Drs. P." praat als een bescheiden acteur, die het bescheiden zijn ook een beetje speelt. Hij weet dat zijn liedje succes heeft, dat er een grote kring van mensen is voor wie dit puur amusement is, maar hij wil het niet laten merken.²¹

Uitnodigingskaart voor de zevende jaarlijkse chansonnmiddag in Rotterdam. Ondanks de zuinige recensie van een jaar eerder was Drs. P in 1965 opnieuw van de partij.

In hetzelfde artikel kondigde Heinz zijn eerste openbare optreden aan. Hij was uitgenodigd voor de zesde jaarlijkse chansonnmiddag die de Rotterdamse tekstdichter Marinus van Henegouwen – een alias van de Rotterdamse vrouwenarts Rinus Pannekoek – organiseerde om het Nederlandstalige lied te promoten, en waar eveneens artiesten als Seth Gaaikema en Gerard Cox hun debuut hadden beleefd. Op de aanwezige recensent van *Het Vrije Volk* maakte Heinz' voordracht echter weinig indruk ('Polzer boeide even in het bizar geschreven en gebrachte liedje van de twee oude dames. Zijn beide andere liedjes misten humor en werden op dezelfde vervelende dreun gebracht'²²), en ook Heinz zelf voelde zich in deze beginjaren nog 'niet zo behaaglijk' op het toneel:

In een heel kleine kring vind ik het erg gezellig, maar in een grote zaal heb ik helemaal geen contact met het publiek. Niet dat ik er bang voor ben, maar het werkt bij mij helemaal niet stimulerend. Ik mis het vermogen om met het publiek 'n soort verstandhouding aan te gaan. Ik zie dit wel als iets wat me ontbreekt, maar ik ga er niet onder gebukt. Ik heb er geen behoefte aan.²³

Het allerliefste zou hij, zoals hij in diverse vroege interviews opbiechtte, van louter zijn muziek willen kunnen leven. Dat zou hem niet alleen ontslaan van de verplichting om zijn eigen werk ten gehore te brengen, maar ook de poort openzetten naar het buitenland, waarnaar hij na enkele Hollandse jaren blijkbaar alweer begon te verlangen: 'Stel je voor, dat één van mijn composities in het buitenland gunstig ontvangen wordt, dan sta ik ineens te boek als componist en dan ben ik niet meer afhankelijk van de taal. [...] Dan ben je net als een zakkenroller, die overal ter wereld kan werken.'²⁴

Ook al stond het haaks op Willem Duys' bewering – in de hoestekst van *Ripspiqué* – dat het werk van Drs. P in andermans handen 'onmiddellijk hun komische of navrante werking' zouden verliezen, Heinz zag vooralsnog liever dat zijn teksten door anderen werden uitgevoerd. Wat dat betreft waren de tijdsomstandigheden hem wonderwel ter wille: Heinz mocht zich dan graag laten aanleunen dat hij met zijn archaische voorkomen en dito taalgebruik meer op zijn plaats zou zijn geweest in vroeger eeuwen, vakmatig gezien viel hij medio jaren zestig met zijn neus in de boter. Het literair cabaret bloeide als nooit tevoren, en het wemelde van de poëtisch en letterkundig *angehauchte* gezelschappen, duo's en soloartiesten die zaten te springen om kleinkunstnummers die zowel tekstueel als muzikaal goed in elkaar zaten.

Via spilfiguren als Duys en Van Henegouwen beschikte Heinz van de ene op de andere dag over tal van ingangen in theater- en muziekkringen, en potentiële afnemers wisten hem gemakkelijk te vinden. Zo ook Eric Herfst, voorman van de spraakmakende cabaretgroep Lurelei die een nieuw programma, *Wij Lurelei – Een onverkwikkelijke bestseller*, aan het voorbereiden was. Bij Herfst leverde Heinz in de vroege zomer van 1964 het krankzinnige 'Botanisch twistgesprek' in, een gezongen monoloog van een man die een schier oneindige reeks namen van planten opsomt die hij graag in zijn tuin zou poten, enkel onderbroken door zijn vrouw met de refreinregel 'Nee, ik wil een tuinkabouter met een mandje op zijn rug'. Lurelei-pianist Rudy van Houten voorzag 'de bloementwist' van een nieuwe melodie en toen hij het nummer aan de groep voorspeelde was iedereen enthousiast. Of bijna iedereen: Leen Jongewaard, die het lied samen met Sylvia de Leur zou uitvoeren, deed er naar eigen zeggen weken over om de tekst uit zijn hoofd te leren. 'Otzettend moeilijk, want er zat geen logisch verhaaltje in', verzuchtte hij later over deze tweede keer dat hij een Polzerlied moest vertolken. Door die ontbrekende verhaallijn was het nummer op zichzelf bovendien niet theatraal genoeg, zodat De Leur en Jongewaard op last van choreograaf Johan Verdoner ook nog eens een gecompliceerd dansje moesten instuderen. Het was alle moeite uiteindelijk meer dan waard, want 'Botanisch twistgesprek' werd een hoogtepunt in het programma.²⁵

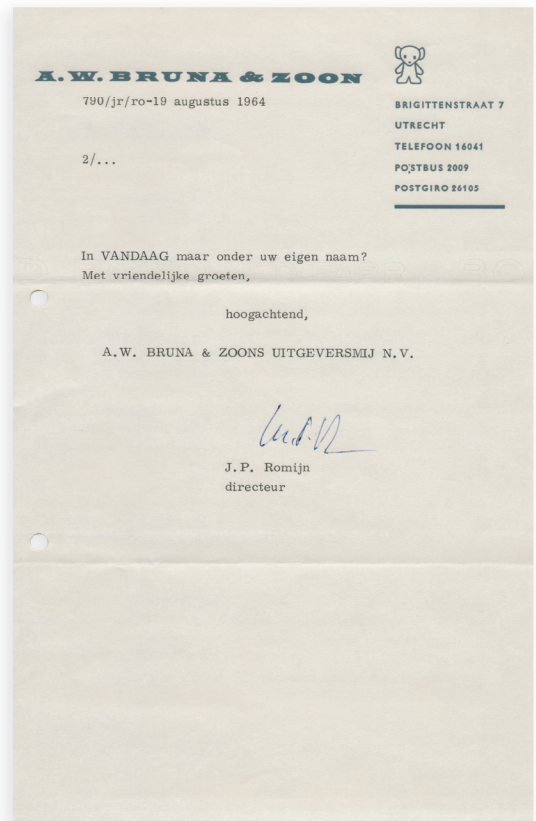
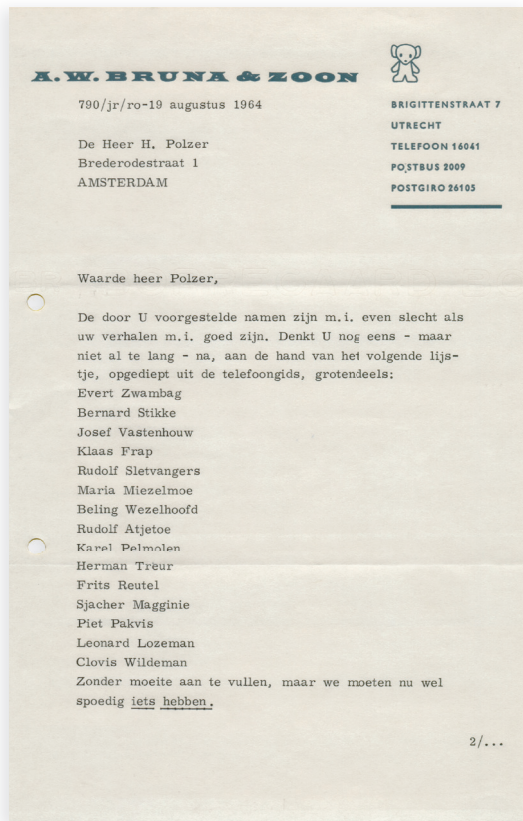
In het kielzog van het Lureleisucces meldden zich andere kleinkunstenaars, zoals de markante troubadour Ronnie Potsdammer, die in artistieke scheiding lag met zijn vaste tekstschrijver Ernst van Altena en daarom dringend op zoek was naar nieuw materiaal. Voor de muzikale voorstelling *Een lied, meer niet*, die hij vanaf oktober 1964 samen met de

feministische folkzangeres Cobi Schreijer zou brengen in de door haar gerunde muziek-taveerne in de Haarlemse Waag, kocht Potsdammer maar liefst vier nummers uit de Polzerkraam, waaronder 'Ernestine' en 'Mijn beste vriend'.²⁶ Tot Heinz' vroege klantenkring behoorde ook de jonge Rotterdammer Gerard Cox. In zijn programma *Moelijk doen*, dat hij die herfst in een Delftse kelder speelde, zong hij 'Ripspiqué', waarna zijn pianist Jan Willem ten Broeke 'Baardmijt' ten gehore bracht.²⁷

Terwijl zijn naam dat theaterseizoen in het ene na het andere programmaboekje opdook, werkte Heinz achter de schermen aan zijn debuut als proza-auteur. Net als

zijn grammofoonplaat en zijn professioneel tekstschrijverschap had ook dit project een uiterst particuliere oorsprong: de herinneringen aan de reizen en bordeelbezoeken in Zuid-Amerika en Azië die de aanzet zouden vormen tot *Zeden en onzeden* had Heinz na aankomst in Nederland in beginsel alleen maar op papier gezet om er zijn vrienden mee te vermaken. Op de een of andere manier – mogelijk via redacteur G.W.H. 'Tib' Tiebosch, die getrouwd was met cabaretière Hetty Blok – waren deze verhalen terechtgekomen bij de Utrechtse uitgeverij A.W. Bruna & Zoon, die hem prompt een contract had aangeboden.²⁸

Zo gemakkelijk als Heinz bij Bruna was binnengekomen, zo stroef verliep aanvankelijk de verdere samenwerking. Het negatieve

Brief van Bruna-directeur Jaap Romijn over de mogelijke pseudoniem waaronder *Zeden en onzeden* zou kunnen worden uitgegeven.

oordeel van scheidend directeur Jaap Romijn over de kopij die Heinz inleverde dreigde meteen al roet in het eten te gooien:

Deze stukjes vallen mij – mag ik het zeggen? – tegen. Leuk, buitengewóón leuk geformuleerd, maar ze delen, geloof ik te weinig mee, des te minder, lijkt het, omdat ze alle terstond verwachtingen wekken. De eerste zinnen – die altijd zo moeilijk te vinden zijn – liegen er bij U niet om. Daarom vallen de laatste juist zo tegen.²⁹

Enkele dagen na het schrijven van een vervolgbrief met soms ronduit venijnig commentaar – ‘Dat iemand die zo voortreffelijk schrijft zo weinig rond weet te maken...’³⁰ – draaide Romijn echter om als een blad aan een boom. Van uiterst kritisch werd zijn toon plotseling hoogst bemoedigend, en hij bood zelfs aan alvast enkele stukken uit de bundel op te nemen in de jubileumuitgave van het mede door hem opgerichte en geredigeerde literaire jaarboek *Vandaag*.³¹ Dat voorstel gaf indirect aanleiding tot nieuwe wrevel, want Heinz wilde per se niet dat de voorpublicatie – of het uiteindelijke boek – onder zijn eigen naam zou verschijnen, en evenmin onder zijn steeds bekendere artiestennaam. Vooral dat laatste vond Romijn onbegrijpelijk: ‘Vervalt Doctorandus Pee op de boekuitgave dan zal ons dat beslist in de verkoop schelen... Denkt U er nog maar eens over na’.³² Heinz bleef echter onvermurwbaar op zijn standpunt staan, dat werd ingegeven door de hoge verwachtingen die hij van zijn literaire eersteling koesterde:

Ik dacht toen nog, dat heel Nederland mijn boeken zou lezen, en dat iedere keer als ik mijn naam moest invullen of moest opgeven, dat dan opgewonden werd gevraagd: “O, van die boeken, mag ik een foto met

handtekening en wilt U eens bij mij thuis komen, want ik heb nog gedichten liggen en mijn dochtertje kan alleraardigst reciteren”. En dat wilde ik mijzelf besparen.³³

Heinz wilde niet verder gaan dan het toch al vrij doorzichtige ‘D. Rusp (Uw vriendelijke reisbeschrijver/ruim gesorteerde leverancier/vertrouwde vogelopzetter)’, maar dat vond Romijn ‘even slecht als uw verhalen m.i. goed zijn’.³⁴ Diens tegenvoorstellen – variërend van ‘Evert Zwambag’ tot ‘Rudolf Sletvangers’ – werden één voor één door Heinz afgeschoten. Pas toen de inmiddels wanhopige Romijn – ‘We moeten nu wel spoedig *iets hebben*’ – min of meer dreigde de stukken in *Vandaag* onder de naam H.H. Polzer te publiceren kwam Heinz op de proppen met de naam G. Staad, ontleend aan het Zwitserse wintersportoord waar hij in 1943 een paar maanden als hotelpianist had gewerkt (en een skiblessure opliep).³⁵ Het initiaal breidde hij uit tot Geo – wat weer een verkorting van George zou zijn. ‘Bovendien, een thermostaat houdt de warmte vast, een geostaad de wereld in stand. Misschien een flauw betoog, maar alles hielp bij het verdedigen van deze schuilnaam bij de uitgever’, zoals Heinz later uitlegde.³⁶ Romijn protesteerde inderdaad niet langer, al had dat waarschijnlijk meer te maken met zijn vertrek naar Leeuwarden, waar hij museumdirecteur werd.

Heinz’ hoop dat hij als Geo Staad een groot lezerspubliek zou bereiken kwam niet enkel voort uit letterkundige motieven. Dat voorjaar was de nalatenschap van zijn moeder afgewikkeld, waarbij Heinz de som van 111.064 gulden en 73 cent ten deel was gevallen. Een prettig bedrag, maar bepaald niet de ‘miljoenerfenis’ waarover later weleens is gespeculeerd. Bovendien bestond zijn erfdeel voor ruim de helft uit onroerend goed in onder andere Utrecht en Bilthoven, dat hij in onverdeeld eigendom had met zijn broer

Uli en zus Hilde.³⁷ Uit de huuropbrengsten ontvingen de drie kinderen Polzer elk een jaarlijkse toelage van 1800 gulden. Voor het overige was Heinz’ erfportie belegd in aandelen en obligaties met een rendement van zo’n 2200 gulden per jaar.³⁸ Geen vetpot dus, zeker niet in een tijd dat het gemiddelde jaarinkomen van een arbeider al op 7500 gulden lag.

Eind 1964 droogde een welkome bron van neveninkomsten op toen zijn platenmaatschappij Max Mackintosh Productions in moeilijkheden kwam. De concurrentie van grote labels was te groot gebleken, en directeur Woiski had het veel te druk met zijn eigen schnabbels om zich met het bedrijf te bemoeien.³⁹ Nadat eerder al een persstop was afgekondigd, ging de onderneming rond de jaarwisseling ter ziele. Van *Ripspiqué* waren tot dan toe zo’n 15.000 exemplaren verhandeld – nog best aardig voor een cabaretplaatje van een relatief onbekende artiest – maar met het faillissement van MMP stokte tevens de verkoop.⁴⁰

In dat licht was het wel bijzonder ironisch dat het Katendrechtlied dat Heinz zo gewillig had weggegeven aan Jaap Valkhoff enkele maanden later een enorme hit werd. Het

van oorsprong al licht ondeugende nummer bleek in de uitvoering van ‘Slome Japie en orkest De Slome Duikelaars’ stevig onder handen te zijn genomen. Er was flink in de tekst gesnoeid en tal van regels waren herschreven, waardoor het lied uit de studentikoze sfeer was getrokken. Een welhaast Jordanese orkestratie maakte de platheid compleet. De single *Ik heb m’n hart op Katendrecht verloren* kwam in februari 1965 uit bij Ojee, een sublabel van de platenfirma van Johnny Hoes, speciaal gereserveerd voor de zogeheten ‘seks-sellers’. Het stond maar liefst dertien weken in de Top-40, en piekte op nummer 14. Later las Heinz in een interview met Valkhoff dat er in een half jaar tijd 60.000 exemplaren van waren verkocht. ‘Zoiets stemt tot nadenken’, schreef hij daarover nadien ietwat meesmuilend.⁴¹

De keren dat Heinz zelf het podium betrad waren nog steeds op de vingers van één hand te tellen. In de late herfst van 1964 had hij een uitzondering gemaakt voor *Shaffy Chantant*. Deze bont geschakeerde muziekavonden in het hoofdstedelijke Mirandapaviljoen rondom de romantische bohémien Ramses Shaffy, zijn francophone muze Liesbeth List en het zingende fotomodel Loesje Hamel waren dé culturele sensatie van het seizoen. Heinz was overstag gegaan omdat de enigszins rommelige voorstellingen in een oudhollands decor, met rondwandelende obers tussen en tijdens de nummers, dicht in de buurt kwam van het ouderwetse café chantant waarop hij zo verzot was. Voor hem benaderde Shaffy, zo vertelde hij later, de perfecte vorm van cabaret: ‘Hij geeft humor zonder verhaaltje. Je moet er niet om bulderen, maar het geeft een inwendige prettige warmte. Er gaan snaartjes trillen’.⁴²

Op concertpianist Polo de Haas, de vaste begeleider van het gezelschap, maakte het gastoptreden van Heinz een onvergetelijke indruk. ‘Dat was voor mij niet meer of minder

